

Anmeldelse:

Den postmoderne medie- virkelighed i Rusland

Af Mette Skak

Peter Pomerantsev er en britisk-russisk TV-producer og journalist, der tilbragte et årti i Rusland som ansat ved forskellige landsdækkende russiske tv-stationer. Bogen beskriver den groteske, særdeles postmoderne medievirkelighed, der hersker i landet, som Kremls egentlige greb om magten.

Pomerantsev, Peter: *Nothing is true and everything is possible. Adventures in Modern Russia*. Faber & Faber, 2015. 284 s.

Folk elsker de serier, der produceres, de er top-professionelt lavet, og så må producenterne leve med, at Kreml kiler sine egne budskaber og spin ind imellem lækkerierne. Som læser bliver man skiftevis chokeret og deprimeret, men man keder sig aldrig. Bogen rummer kostelige portrætter - dels af Vladislav Surkov, Putins spindoktor, hvis postmoderne præk om sandhedens umulighed til fordel for 'simulacrum' gør ham lige så klam som Goebbels, dels af den sagesløse dietylæ-

ter-producent Jana Jakovleva, hvis fabrik er for fristende et aktiv for den pengegriske fhv. KGB-rotte Viktor Tjerkosov. Hun reddes af hans rival fra FSB, Nikolaj Patrusjev, samt de protesterende på Pusjkin-pladsen.

Moralen er, at man ingen vegne kommer med civilcourage alene; det afgørende er den machiavellisme, der præger

Mette Skak, cand. mag. i russisk sprog og historie og ph.d. i statskundskab, er lektor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Hun har adskillige gange besøgt Rusland som led i sin forskning, og hun er forfatter til utallige artikler og flere bøger.

elitens indre forhold. Pomerantsevs sociologiske og politiske betragtninger om det russiske og det forudgående sovjetiske samfund er vedkommende og fremragende skrevet.

Andre af bogens figurer er ex-gangsteren Djomotjka, der sammen med sine folk går i gang med at lave gangsterfilm, hvor der skydes med skarpt og instruktøren jager en kanyle i armen, når scenen er for blodfattig. Manuskripter er for tøsedrenge, mener han. Inde i sit hoved har han nøje rekonstrueret de actionfilm, han har set i fængslet, som sit kunstneriske varelager.

Pomerantsev gør bittersødt gangsteren til 'Vor tids helt' (Lermontovs klassiker fra det 19. årh.). Gangsterens hårde hud på sjælen gav ham integriteten til at slippe helskindet gennem Sovjetunionens sammenbrud og den efterfølgende turbulens. De menige russere derimod pines af det faktum, at Ruslands historie handler om uophørligt selvslagteri og bedrag. Det indbyder til forglemmelse, benægtelse eller selektiv, forløjet historiskrivning, som den Præsidenten med stort P praktiserer for at ophøje sin autoritære magt.

Mens Stalin hyldes officielt for sejren i Anden Verdenskrig, trykker regimet samtidig på de mentale knapper, der virkelig bringer russernes angst tilbage: Stalin er tilbage!

Kremls egentlige målsætning

Men det virkelig smarte ved Putins postmoderne autoritære system, er, at det i stedet for at undertrykke oppositionen stjæler dens ideer og mærkesager – fx ved at sætte ordet suverænt foran demokrati, så demokrati bliver et ligeegyldigt begreb som ingen gider bruge; det samme gælder menneskerettighe-

der. Kreml får Moskva til at vågne op om morgenen som et oligarki, et demokrati over middag, monarki til aften og til at gå i seng som en totalitær stat. Moskva er smagløs og grum på samme tid – ikke uden humor, men morbid. Forstillelsen skaber en indestængt vrede, som i praksis rettes mod politiet, hæren eller: 'Det er udlandets skyld!'

Pomerantsev kommer i tanker om, hvad det var, der fik hans forældre til at udvandre fra Sovjetunionen, mens han var barn. Da moren var 15 år fik hendes skole i Kiev besøg af en smart fyr i cowboybukser fra Radio Komintern, der bedrev propaganda rettet mod Vesten. Han advarede dem indtrængende mod vestlige agenter, mens han gavmildt bød på smøger og pralede med sine Beatles-plader. Han fortalte også hvordan han på en cafe i Prag hørte vrede tjekker kræve russerne smidt ud af Prag. Det var dråben for moren.

Hun havde indtil da levet i tryk forvisning om, at Sovjetunionen befriede Prag. Men KGB-agentens mangedobbelte hykleri og alt, hvad hun dagligt oplevede af både frygt, ironi og forstillelse, blev ubærligt. I partiets ungdomsafdeling Komso-mol skrålede man med på de revolutionære bålsange og tog så hjem og hørte Deep Purple.

Nu om stunder skilter russerne med deres ortodokse tro, mens de holder familieformuen og ungerne i sikker havn i London. Så Ruslands drama er ikke 'omstillingen' – som om kommunismen for alvor veg til fordel for kapitalismen - men at sen-Sovjetunionens mentale gryderet af kynisme på systemets vegne og ubekymret omgang med alternativerne stadig kører rundt i hovedet på folk.

Relativisme – det, at ingen orker forpligte sig på noget – er Kremls egentlige målsætning.

Kremls forretningsmodel

Det, der henne i konklusionen bekymrer Pomerantsev, er, at Kreml med et vist held eksporterer den russiske postmodernisme til udlandet. 'Rejderstvo' – uvenlige overtagelser – er blevet Kremls udenrigspolitiske forretningsmodel.

Ligesom med den russiske opposition æder Kreml sig målrettet ind på de politiske yderfløjes positioner: den nationalistiske modstand mod EU forføres af budskabet om ikke at finde sig i det verdensfjerne Bruxelles, mens det yderste venstre tales efter munden om kamp

mod USA's hegemoni, og de religiøst konservative lokkes af Kremls homofobi.

Blandt Kremls redskaber er fjernsynskanalen Russia Today (RT), der ansætter engelsktalende andenrangs-journalister, hvoraf enkelte har sagt op i protest over RT's vildledning af seerne. Som opfølgning på bogen har Pomerantsev sammen med Michael Weiss offentliggjort analysen 'The Menace of Unreality', der er frit tilgængelig på nettet som yderligere vidnesbyrd om Putins hybride krigsførelse.

○ ○ ○